

O rhodézskych ridgebackoch s Monikou Tušanovou,

majiteľkou chovateľskej stanice TUSANI, prezidentkou klubu Rodézskych Ridgebackov a medzinárodnou rozhodkyňou FCI, špecialistkou na plemeno.

■ spracovala VIERA JANEKOVÁ

Ako to u vás začalo? Vybral si ridgeback Vás alebo Vy jeho?

U nás to začalo celkom nevinne... Sedemročná dcérka si priala mať psa, manžel ju v tom podporil a ja som sa prispôsobila. Ako čas plynul, dcéra sa venovala štúdiu, manžel práci, ja šteniatku... Neskôr sme skúsili agility, pár výstav, lure coursing, poľovné skúšky a už nebolo cesty späť. Povaha tohto plemena nás celú rodinu natoľko očarila, že sme mu navždy podľahli, a dá sa povedať, že si toto plemeno vybralo nás, nie my jeho.

Ako zmenil váš život tento výber?

V roku 1996 som sa rozhodla pre chov tohto plemena. Táto skutočnosť úplne prevrátila môj život naruby. Predtým som sa venovala móde, návrhárstvu a dizajnu, teraz sa venujem tiež móde, návrhárstvu a dizajnu, ale nie v kontexte ženskej krásy, ale krásy a elegancie plemena. Postupne som podľahla aj vášni pre chovateľstvo, voni šteniat, a tej povestnej chovateľskej zvedavosti, ktorá nás aj napriek občasným sklamaniam stále ženie dopredu.

Ridgebaci našu rodinu správajú už 20 rokov a ja som presvedčená, že ju urobili nielen šťastnou, ale aj lepšou. Deti vyrastali so psami a veľa sa od prírody naučili.

Mňa plemeno inšpirovalo k napísaniu knihy a množstvu ďalších publikovaných štúdií a článkov o ridgebackoch, ak aj k práci v Slovenskom klube chovateľov ridgebackov. Dnes som prezidentkou klubu RRSK, chovateľkou a FCI medzinárodným posudzovateľom, špecialistom na plemeno rhodézsky ridgeback.

Aké boli začiatky Vášho chovu?

Mala som šťastie, zakladateľkou chovu TUSANI bola sučka importovaná z Austrálie – Macumazahn Tusani Pearl, od chovateľky Pauly Edgar. Perla za svoj život odchovala 30 šteniat a dala mne aj ďalším chovateľom

veľmi kvalitný základ chovu vo všetkých smeroch – v exteriéri, povahe, aj zdraví. Postupne k nám pribúdali ďalšie ridgebacky.

BISS 2013 - sučka TUSANI O'LALA PARIS (matka: Tusani Extra Chilli, otec: Elangeni Lion Out Of Africa), chovateľ a majiteľ: Monika Tušanová, rozhodca: Jaroslav Matyáš
autor fotografie: Lívia Lakotová

Chovateľská stanica TUSANI, maj: Monika Tušanová (sučky: Tusani Extra Chilli, Tusani White Lady, Tusani O'lala Paris, Tusani Sunny Pearl, Tusani Red Rose a Tusani Lady Melody)
autor fotografie: Monika Tušanová

Koľko máte psíkov? Aké sú Vaše chovateľské plány?

Dnes mám doma 6 súk, žijú s nami v jednej domácnosti. Sú to Perline dcéry, vnučky a pravnučky, na ktorých pokračujem vo dvoch (perspektívne v troch) líniiach. Poznajúc najlepšie výsledky svojej práce a odchovov pracujem na týchto líniiach tak, aby už teraz jedna línia vyvažovala nedostatky tej druhej, pretože v budúcnosti ich plánujem navzájom kombinovať. Čiže momentálne uprednostňujem outcross, ale v budúcnosti určite budem pracovať aj líniavo. Mojm cieľom je vlastná línia založená na Perle. Čas ukáže, či to bola dobrá cesta.

Čo by ste ako známi chovatelia porádili ľuďom? Prečo si majú vybrať ridgebacka?

Myslím si, že poznám povahu ridgebackov, a odporúčam ho do rúk aktívnych a citlivých ľudí, rodín s deťmi, športovcom a pri vhodnom výbere povahy aj osamelým starším ľuďom. Dnes sa stal ridgeback predovšetkým rodinným psom sprevádzajúcim človeka pri jeho práci, odpočinku i dovoľenkách.

Ako často mávate šteniatka? Akými matkami sú Vaše suky?

Na chove sa podieľajú u mňa iba dobré matky. To znamená, že okrem negatívnych zdravotných testov HD, ED, LTV, DM, testov na srdce a štítnu žľazu, musí sučka aj chcieť byť matkou a musí sa tak aj správať, t.j. vedieť bez pomoci rodiť a odchovávať vrh. Musí mať zachované všetky prírodné inštinkty a vedieť sa správať pri odchovoch vlastných, aj ostatných šteniat vo svorku. Ak je matka dobrá, je vysoká pravdepodobnosť, že aj jej dcéry budú rovnako dobré. Vo fungujúcej svorku je pravidlom, že sa na odchovoch podieľa celá svorka, a to od pôrodu až po odchod šteniat. Preto nemávam materstvom unavené suky. Navyše, keď vidím, že suky sú matkami rady a materstvo im prospieva, nie je výnimkou, že umožním suke mať aj 4 - 5 vrhov. Naopak, ak niektorá zo súk nie je dobrou matkou, nech je

Chovateľská stanica TUSANI, maj: Monika Tušanová (matka Tusani Extra Chillí sučky a jej dcéry Tusani Red Rose a Tusani O'lala Paris,) autor fotografie: Monika Tušanová

akokoľvek inak kvalitná, nebude mať ďalší vrh. Preto neexistuje jediná správna odpoveď na otázku, koľko má mať suka za život vrhov, ani aké intervaly majú medzi jej vrhmi byť. Dobrý chovateľ to sám u svojich súk pozná.

Na čo kladiete dôraz v chove?

Ridgeback bol vyšľachtený hlavne kvôli povahe, toto považujem za prvoradé v chove udržať. Vyrovnaná povaha bez agresivity a nebojácnosť. Navyše vysoká komunikačná schopnosť robí z ridgebacka výnimočného psa, ktorý je dnes spoľahlivým rodinným psom, ale rovnako je schopný pracovať v rôznych oblastiach, nielen v poľovníctve. Zdravie plemena je nutné udržať vzhľadom na to, aby mohol byť v rodine aj v práci šťastný pes aj majiteľ. A nakoniec, avšak v neposlednom rade, musíme dbať aj na exteriér, aby bolo zachované zdravie a funkčnosť psa bez výrazného zásahu módných trendov.

Aký je Váš pohľad na dnešný štandard plemena?

Myslím, že dnešný štandard plemena je postačujúci a nie je dôvod v ňom robiť zásadné zmeny. Osobne by som doňho prijala legalizáciu ridgebacka bez ridge a možnosť takého jedinca použiť v chove. Samozrej-

me za predpokladu, že ridge ostane hlavným plemenným znakom, aj keď je to podľa mojej mienky len rozmar človeka. Odchovála som doteraz 20 vrhov a pre mňa je mojm exteriérovu najkvalitnejším psom práve pes bez ridge z E vrhu. Navyše má úžasnú povahu, temperament, iskru v očiach a je pracovne vedený a úspešný. Pomaly starne a ja si budem stále vyčítať, že som v našom chovateľskom klube silnejšie nepresadzovala myšlienku voľného chovu. Práve tento pes by mohol byť prínosom v chove v mnohých smeroch, a to bez ohrozenia ridgovosti plemena.

Na základe akých kritérií si vyberáte budúcich majiteľov šteniat?

Pravdou je, že potenciálni nadobúdatelia si vyhľadali mňa, nie ja ich. Väčšinou to nie sú kontakty z inzerátov. Doteraz som na nich mala šťastie. Veľká väčšina z nich vedela presne definovať, prečo sa rozhodla pre plemeno, a prečo práve z TUSANI. A to aj u záujemcov o nevýstavných jedincov. Je pre mňa dôležité vedieť, že šteniatko nie je hračkou v rukách nadobúdatela, ale majiteľ si uvedomuje, že ide o psa, sociálne vyspelého tvora a spoločníka na dlhé roky. Má v rukách výsledok mojej plánovitej práce. Odchod každého jedného šteniatka je pre mňa lúčením, ale aj radosťou, že ide do dobrých rúk.

Akým spôsobom vyberáte konkrétne šteniatko pre konkrétneho majiteľa?

Aby sa predišlo neskorším sklamaniam a problémom, dbám na to, aby sa správne šteniatko dostalo do správnej rodiny. Každé šteňa má jedinečnú osobnosť, povahu, temperament a schopnosť učenia. Vo veku 7 týždňov prechádzajú moje šteniatka volhardových osobnostným testom a testom pracovných vlôh, ktoré ma buď utvrdia v pozorovaní a vhodnom umiestnení psíka, alebo ma test upozorní na niečo, čo som si nemusela všimnúť. Zatiaľ som po testovaní

TUSANI šteniatka

autor fotografie: Monika Tušanová

šteniatka TUSANI O'lala Paris a Olwen

autor fotografie: Monika Tušanová

TUSANI šteniatka

autor fotografie: Monika Tušanová

20 vrhov s výsledkami testov a pozorovaní nadmieru spokojná.

Aké sú Vaše kritériá v chove pre výber partnera?

Viem, že ideálny pes neexistuje. Rovnako neexistuje ideálny chov bez toho, aby sme v ňom občas nerobili kompromisy. Chovateľ musí byť kritický a nepovažovať svoju suku za ideál a nehľadať ani ideálneho psa na párenie. Dobrý chovateľ pozná mieru kompromisov a vie rozumne narábať s informáciami.

Viem, že chov je aj o šťastí. Vo svojom chove mám krátkodobé i dlhodobé ciele. Postupujem k nim malými krokmi s veľkou dávkou trpezlivosti a pokory. Sú dni, keď si poviem: „Toto mi nevyšlo...“, a dni, keď si spokojne zaklopem na drevo.

Aká je podľa Vás cesta k odchovaniu ideálneho ridgebacka?

Sledujúc situáciu v chove som presvedčená, že cesta k chovaniu ideálneho ridgebacka nie je vytýčením cieľa, ako ho neustále vylepšovať. Naopak, chovateľská cesta by mala viesť k zachovaniu zdravia a exteriéru plemena tak, ako sme ho zdedili od našich predkov.

Aké úspechy dosiahli Vaši odchovanci na výstavách krásy?

Plemenu sa venujem 20 rokov. Za tie roky som odchovala svetového víťaza, európskeho víťaza, 27 šampiónov, 15 intershampiónov, 8 grandšampiónov, 7 BISS a 4 BIS. Veľmi si tieto ocenenia vážim, avšak nie sú pre plemeno prvoradé.

Ako medzinárodný rozhodca máte prehľad o plemene u nás i vo svete. Ako hodnotíte jeho smerovanie, výstavy, chov a ďalšie aktivity majiteľov RR?

Ako rozhodca som posudzovala ridgebacka v mnohých krajinách a na rôznych kontinentoch. Sú rôznorodí v type, kvalite, avšak jedno majú spoločné. Je tým vysoká senzitivnosť a závislosť na porozumení svojho pána. Tým chcem povedať, že v kruhu i mimo neho vidávam veľa nešťastných ridgebackov. Chybou je, že im nedávame dostatok podnetov a priestoru na to, k čomu boli vyšľachtení. Výstavy psov rozhodne nie sú alternatívou. Výstavy by mali byť prehliadkou práce chovateľov a propagáciou plemena. Dnes sa však stali prehliadkou krásy jednotlivcov, šikovnosti handle

Chovateľská stanica MACUMAZAHN, maj: Paula Aitchison, Austrália, 2014

autor fotografie: Monika Tušanová

TUSANI šteniatka

autor fotografie: Monika Tušanová

BARF - Večera u TUSANI

autor fotografie: Monika Tušanová

ra, naháňania množstva titulov a masírovania ega majiteľov. Práve toto konkurenčné pole plodí najviac ľudského zla a závidi. Ako rozhodca, chovateľ, aj vystavovateľ toto vnímam ako cestu k škode plemena. Preto vítam a podporujem každú aktivitu, pri ktorej ridgeback pracuje. Najviac som hrdá na svoje šteniatka v poľovnom revíre, v záchranárskej práci, športe, canisterapii. Som presvedčená, že nie každý ridgeback dnes musí byť poľovníkom, ale každý ridgeback by sa mal cítiť potrebným aj v každodennom rodinnom živote, a nie umierať nudou na gauči.

Dnešný chov plemena určuje dopyt, a ten je daný módnosťou, titulmi, slávou. Dávno sú preč časy, keď si chovateľ mohol nechať vrh na farme, selektovať, experimentovať. Sme závislí na dobrých nadobúdateľoch šteniat a vzájomnej spolupráci chovateľov a ľudí okolo plemena. Dnes je nutnejšie vedieť správne selektovať ľudí a ich informácie než jedincov v plemene. Žiaľ, ľudia, ich sebecké záujmy a neraz aj ich hlúpy aktivizmus škodia plemenu viac než v populácii plemena sa vyskytujúce dedičné chyby.

Radšej vystavujete alebo posudzujete?

Rozhodne radšej posudzujem než vystavujem. Nevieť svoje dievčatá v kruhu dobre predviesť. Aj to je dôvod, prečo nekľadím pri posudzovaní dôraz na predvedenie, ale na kvalitu psa, a viem sa vžiť do pocitov psa, aj jeho pána.

Ktoré posudzovanie považujete za to naj?

Minulého roku som posudzovala v Austrálii jubilejnú 20. Špeciálnu výstavu ich RR klubu. Bola to pre mňa ako rozhodkyňu veľká česť a ako pre chovateľa zážitok naživo vidieť a spoznať krajinu a jej chov, z ktorého pochádzajú aj moje chovateľské začiatky, a možnosť porovnať jeho smerovanie na dvoch rôznych kontinentoch.

“VIVI” Tusani Ani White Lady

autor fotografie: Monika Tušanová

Máte nejaký vzor v chove psov? Kto Vám pomohol v začiatkoch?

Mojím najväčším radcom a oporou v začiatkoch bola Adriana, chovateľka môjho prvého ridgebacka. Veľa ma o psoch a prírode naučila. Svojím kritickým prístupom a nekompromisnými názormi na chov ma prinútila rozmýšľať, chovať s pokorou a veľa študovať. Dodnes mám ňou odporúčané knihy Eberhardta Trumlera ako bibliu na nočnom stolíku.

Ako jedna z mála chovateľov na Slovensku sa venujete aj publikačnej činnosti. Čo chystáte najnovšie?

Momentálne pracujem na dvoch projektoch. Jedným je rozsiahla práca “Výklad štandardu a metodika posudzovania plemena Rhodesian Ridgeback“, ktorej rozpracovaná časť je priebežne publikovaná v odborných kynologických časopisoch a na internete.

Druhým projektom je rozbor psychiky plemena Rhodesian Ridgeback a s ním súvisiace testy pováh.

Spolu s manželom naďalej pracujeme na projekte “Pregnancy kalendár“ a “Breeders diary“ a jeho rozšírení o ďalších 18 jazykových verzí. Je to medzi chovateľmi (nielen ridgebackov) na celom svete veľmi obľúbená elektronická príručka k tomu, ako sledovať vývoj plodu, rast šteniat a s tým súvisiace potreby matky a vrhu.

Kde nájdeme Vaše práce?

Všetky tieto a ďalšie práce nájdete na www.rr.sk, oficiálnych stránkach plemena rhodesian ridgeback na Slovensku, ktoré zastrešuje klub RRSK.

Čo by ste odporučili začínajúcim chovateľom?

Motto, ktorým sa riadim, a ktoré odporúčam aj začínajúcim chovateľom, znie: „Robme si svoju prácu čestne a s láskou pre plemeno. Nie je pritom dôležité, ako nás hodnotia ľudia okolo nás. Dôležité je, že výsledok našej práce tu po nás zostane, a iba čas preverí jeho skutočnú hodnotu.“

Každý z nás má svoj „patent“ na správne kŕmenie. Viem, že kŕmite BARFom.

Čo budú mať vaši psíci dnes? Mohli by ste nám dať recept na dnešný deň?

BARF je pre mnohých strašák, lebo pri predstave, že musia laborovať a chystať presne navážené a hodnotami vyvážené porcie, siahnu radšej po granuliaciach, ktoré toto všetko deklarujú. Ja sa však riadim citom a tým, že ani zvieratá v prírode si každý deň nenájdu presne vyváženú stravu. Úplne postačuje poznať všeobecné zásady potreby psa a kŕmenia BARFom a striedaním rôznych druhov mäsa, vnútorností, rýb, zeleniny, atď... nakoniec v rozmedzí určitého času plnohodnotne pokryjete potreby psa.

Chovateľská stanica TUSANI, maj: Monika Tušanová (matka Tusani Extra Chillí sučky a jej dcéry Tusani Red Rose a Tusani O'lala Paris,)
autor fotografie: Monika Tušanová